

РЕЦЕНЗИЈА

**ЗА РАКОПИСОТ „МАКЕДОНСКА КНИЖЕВНОСТ XV-XVIII ВЕК“
ОД НАСЛОВЕН ДОЦЕНТ Д-Р ВЕСНА КОЖИНКОВА,
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП**

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, како и Одлуката бр. 1902-160/6 од 254. редовна седница на Наставно-научниот совет на Филолошки факултет, одржана ден 17.10.2022 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- д-р Трајче Стамески, вонреден професор, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје,
- д-р Ранко Младеноски, редовен професор, Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

за изготвување на извештај, рецензија за скрипта „МАКЕДОНСКА КНИЖЕВНОСТ XV-XVIII ВЕК“ од насловен доцент д-р Весна Кожинкова, наменета за студентите на прв циклус студии на факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет факултет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Скриптата од насловен доцент д-р Весна Кожинкова со наслов „Македонска книжевност XV-XVIII век“, понудена како универзитетско помагало за објавување во електронска форма на веб-страницата на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип се однесува на предметот *Македонска книжевност XV-XVIII век* во *трет семестар*, со неделен фонд на часови од 2+2+1, и е наменет за студентите од третиот семестар на *Катедрата за македонски јазик и книжевност* на Филолошки факултет „Гоце Делчев“ во Штип. За скриптата на Кожинкова може да се каже дека е во согласност со Предметната програма за курсот *Македонска книжевност XV-XVIII век*, односно од содржината на скриптата може да се забележи дека авторката се придржувала до Предметната програма предвидена за курсот *Македонска книжевност XV-XVIII век*.

Скриптата со наслов „*Македонска книжевност XV-XVIII век*“ од Кожинкова содржи 73 страница, А4 формат, во кои се елаборирани книжевните процеси во македонската книжевност за периодот XV-XVIII век, а под секој наслов од содржините се дадени и прашања за проверување на новостекнатите знаења. Според обемот и содржината, а и според бројот на часовите за предметот *Македонска книжевност XV-XVIII век*, оваа скрипта ги задоволува сите услови предвидени со Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Покрај тоа, треба да се има предвид и фактот дека скриптата упатува на поголем број наслови поврзани со македонската книжевност во конкретниот период и на македонистиката воопшто, со што се покажува дека ова учебно помагало упатува на содржините на референтната литература настаната како резултат на книжевно-историските проучувања за конкретниот период. Со оглед на фактот дека скриптата е подготвена според специфичната Предметна програма за курсот *Македонска книжевност XV-XVIII век*, што го следат студентите од третиот семестар на Филолошки факултет во Штип, овој ракопис претставува оригинална скрипта што ќе ги упати студентите во современите книжевно-историски истражувања поврзани со македонската книжевност XV-XVIII век, како и поголем број наслови од темата со кои можат да ги прошират и продлабочат своите знаења. Освен тоа, скриптата ќе ги насочи и ќе ги поттикне студентите кон темелна подготовка на двата писмени колоквиума и на завршниот устен испит по предметот *Македонска книжевност XV-XVIII век*.

Содржината на скриптата на Кожинкова е изложена во тринаесет наслови и повеќе поднаслови: Предговор, Поствизантиските книжевни процеси и континуитетот

на средновековната традиција, Преглед на жанровите, Новиот творечки концепт на хуманизмот и ренесансните пројави, Книжевните дејци и ракописната препишувачка практика во XV и XVI век, Кратовски книжевен центар, Димитар Кратовски, Јоан Кратовски, Мардариј Серски, Слеченски книжевен центар, Висарион Дебарски, Дамаскинарството и просветителските пројави во XVI-XVIII век, Дамаскин Студит и Григориј Пелагониски, Света Гора и македонската книжевна традиција XV-XVIII век, Развојните книжевни процеси во XVII и XVIII век, Вељко Попович, Михаил Кратовски, Јосиф Брадати, Христофор Жефаровиќ, Миграцијата на писменото книжевно наследство, Македонско-руски книжевни врски, Фолклорните елементи во книжевно-творечките искуства, Ракописно наследство пишувано на народен јазик, Појавата на печатарската дејност и старопечатено книжевно наследство, Првите печатари во Македонија, Првиот македонски печатар Јаков од Камена Река, Првата македонска книжарница на Кара Трифун, Печатарската дејност на македонските печатари во Влашко во XVII и XVIII век и Литература.

На почетокот од скриптата, во *Предговорот*, Кожинкова посочува дека изучувањето на овој предмет има за цел студентите да го продолжат континуитетот на изучување на македонската литература во периодот од XV-XVIII век. Преку активността на книжевните дејци, Кожинкова ја нагласува важноста на книжевните процеси во споменатиот период, а преку интертекстуалните проникнувања може да се препознаат и многу мотиви кои се присутни во текстовите од современата македонска книжевност. Скриптата, која оди заедно со практикумот, има за цел да им помогне на студентите во совладувањето на Студиската програма по предметот Македонска книжевност XV-XVIII век. Прашањата и задачите имаат за цел студентите да бидат активно вклучени во текот на предавањата. Интерактивниот пристап се наметнува како примарен во склад со барањата на современата настава. На тој начин студентите се ставаат во активна позиција и стануваат водечки фактор во процесот на учење.

Во првиот наслов *Поствизантиските книжевни процеси и континуитетот на средновековната традиција*, авторката дава преглед на книжевните процеси во Македонија во периодот XV-XVIII век. Тие книжевни процеси ги претставува во историската и политичката констелација на конкретниот период. Нагласувајќи ги факторите кои условиле бавен и специфичен развој на македонската книжевност во конкретниот период, ги претставува актуелните книжевни процеси како континуитет на средновековната традиција. Во периодот XV-XVIII век книжевните процеси се случуваат во традицијата на книжевните и скрипторските центри во кои, како што нагласува Кожинкова, книжеvnата продукција продолжила да се сведува, главно, на преведување или препишување на разновидните жанровски форми, но и создавање на оригинална литература. Преведувачката и препишувачката дејност во овој период резултирала со фреквенција на повеќе жанровски форми како резултат на претходната книжевна традиција, но и создавање на нови. Овој дел авторката го завршува со констатација дека сите овие книжевни процеси се основата на која ќе се создадат просветителските и преродбенските будења во наредниот век.

Во вториот наслов *Преглед на жанровите* авторката ја следи трансмисијата на жанровскиот систем во македонската поствизантиска книжевност и нивната демократизација. Нејзиниот заклучок е дека доаѓа до проширување на жанровските структури со сè понамалено присуство на одминатите, постари форми. Жанровите ги дели во неколку групи: библиски текстови, литургиски текстови, зборници со монашко-поучителни, хагиографски и панегирично-проповедни текстови и белетристички текстови.

Третиот наслов *Новиот творечки концепт на хуманизмот и ренесансните пројави* е дел во кој авторката ја препознава и нотира појавата на хуманистичките идеи и ренесансните пројави во македонската книжевност. Нив ги препознава во рамките на исихастичко-рационалистичкиот спор, кој бил посебно актуелен во конкретниот период и преку идеите и ставовите на носителите на тој спор – **Григориј Синаит и Григориј Палама, од една страна, и Бернард Варлаам и неговиот следбеник Григориј Акиндин, Македонец од Прилеп, од друга страна.** Овој спор, според Кожинкова, е причина за навлегувањето на хуманистичките идеи во книжевните процеси што резултира со збогатување на мотивите, со трансмисија на жанровскиот систем и со негово збогатување со нови белетристички творби или неканонски состави.

Книжевните дејци и ракописната препишувачка практика во XV и XVI век е четвртиот наслов во скриптата во кој Кожинкова ги следи книжевните процеси и протагонистите во конкретниот период. Тука, откако ги нагласува основните аспекти на книжеvnата практика во тој период, таа се осврнува на книжеvnото творештво на Димитар Кантакузин.

Со оглед на тоа што авторката уште со првиот наслов има нагласено дека книжевните и скрипторските центри се важно место за развојот на книжевните процеси, во наредните два наслова: *Кратовски книжевен центар* и *Слепченски книжевен центар* ги дава основните податоци за двата, во тоа време важни книжевни центри. Во нивното елаборирање авторката ја нагласува нивната книжевна активност преку податоците за животот и дејноста на нивните главни протагонисти: Димитар Кратовски, Јоан Кратовски, Протопоп Лука Кратовски, Мардариј Серски и Висарион Дебарски.

Важноста за појавата на дамаскинарските текстови составени од нивниот идеен творец Дамаскин Студит, а посебно нивниот превод на македонски јазик од Григориј Пелагониски, Кожинкова го елаборира во насловот „Дамаскинарството и просветителските пројави во XVI-XVIII век, Дамаскин Студит и Григориј Пелагониски“. Во него авторката прави анализа на тие текстови според јазикот, содржината и видот на текстовите застапени во дамаскинарските зборници.

Во насловот *Света Гора и македонската книжевна традиција XV-XVIII век* авторката ја посочува Света Гора како важен книжевен центар за македонската книжевна традиција и покрај нејзината територијална оддалеченост. Таа важност ја нагласува преку дејноста на неколку имиња кои оставиле белег со својата активност и текстови кои потекнуваат од таа книжевна школа.

Книжеvnата традиција од XVII и XVIII век е проследена во насловот *Развојните книжевни процеси во XVII и XVIII век*. Во овој дел авторката детално ги елаборира книжевните процеси во тој период преку податоци за животот и книжеvnата активност на Вељко Попович, Михаил Кратовски, Јосиф Брадати и Христофор Жефаровиќ.

Миграцијата на писменото книжевно наследство, Македонско-руски книжевни врски е наредниот наслов. Анализирајќи ги причините за миграција на македонското книжевно наследство, Кожинкова ја нагласува активноста на повеќе славистички имиња кои учествувале во тој процес. Интересно е тоа што таа тука ги потенцира двонасочните македонско-руски врски.

Фолклорните елементи во книжевно-творечките искуства, Ракописно наследство пишувано на народен јазик е наредниот наслов. Во него Кожинкова ги следи врските помеѓу фолклорот и текстовите од книжеvnоста на средниот век кои извршиле влијание врз народното творештво поради што се доаѓа до непосреден контакт на двете творештва – на книжеvnото и народното. Тука таа дава и соодветни примери од некои средновековни текстови и нивното влијание врз фолклорот.

Последниот наслов *Појавата на печатарската дејност и старопечатено книжевно наследство* Кожинкова го посветува на појавата на печатарската дејност во Македонија, преку активноста на првите македонски печатари кои дејствувале на територијата на Македонија, но и такви кои имале евидентна печатарска дејност надвор од границите на Македонија. Тука посебно ја нагласува појавата на првата книжарница во Македонија која се појавила поради забрзаното ширење на печатени книги.

Содржината на скриптата, исто така, е збогатена и со еден дополнителен методско-методолошки инструмент, односно со „Што треба да знаете?“ на крајот од секоја наставна единица што во голема мера ќе ги поттикне и ќе ги мотивира студентите кон активен интелектуално-емоционален пристап во совладувањето на предвидените наставни содржини за предметот *Македонска книжеvnост XV-XVIII век*.

ЗАКЛУЧОК

Скриптата на насловен доцент д-р Весна Кожинкова со наслов „Македонска книжевност XV-XVIII век“ што е понудена за објавување како рецензирано универзитетско помагало во електронска форма на веб-порталот од Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип претставува методски разработен труд во кој на концизен, јасен и систематски начин се разгледани книжевните процеси на македонската книжевност во конкретниот период, како континуитет на претходната книжевна традиција, како и влијанијата кои тие книжевни процеси ќе ги имаат во наредните периоди во развитокот на македонската книжевност. Оваа скрипта со наслов „Македонска книжевност XV-XVIII век“ во голема мера ќе им помогне на студентите во совладувањето на Предметната програма по предметот Македонска книжевност XV-XVIII век. Во таа смисла, скриптата ќе им биде од голема полза на студентите и при подготовката на двата писмени колоквиума, како и на усниот испит по предметот Македонска книжевност XV-XVIII век.

Врз основа на предочените и образложени факти за содржината на скриптата со наслов „Македонска книжевност XV-XVIII век“ од насловен доцент д-р Весна Кожинкова, Рецензентската комисија заклучува дека овој труд во целост ги исполнува критериумите за објавување на учебници и други наставни помагала предвидени со Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип. Затоа, како членови на Рецензентската комисија, со задоволство им предлагаме на членовите на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет во Штип да го прифатат овој труд за објавување во е-библиотека на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип како рецензирано универзитетско помагало по предметот Македонска книжевност XV-XVIII век.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Трајче Стамески, вонреден професор, с.р.
Д-р Ранко Младеноски, редовен професор, с.р.